ეკონომიკა პოლიტიკურ დივიდენდს არ უნდა ეწირებოდეს!

ბიზნესის განვითარების ეგზოგენური და ენდოგენური ფაქტორები

იაკობ მესხია

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

ბიზნესის განვითარებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს როგორც გარე ეგზოგენური, ასევე, ქვეყნის შიდა - ენდოგენური ფაქტორები და პირობები. მსოფლიოს ეკონომიკური კრიზისი დაწყებულია და ეს მყაფიოდ გამოიკვეთა დავოსის 28-ე მსოფლიო ეკონომიკურ ფორუმზე. პლანეტის წამყვანმა ეკონომისტებმა ალიარეს, რომ მსოფლიო ეკონომიკურ კრიზისს საფუძველი ჩაეყარა აშშ-ში, სადაც იპოთეკურ ბაზარზე დაწყებულმა რყევებმა თანდათანობით ევროპის კონტინენტზე გადაინაცვლა. ჯორჯ სოროსის განცხადებით, დღევანდელი კრიზისი ბოლო 60 წლის განმავლობაში ყველაზე სერიოზულია და ამერიკის ეკონომიკას რეცესიისგან ვერაფერი იხსნის. მისი აზრით, საკრედიტო ექსპანსიის ეპოქა მთავრდება, რომლის ერთ-ერთი საყრდენი დოლარია, როგორც მსოფლიო სარეზერვო ვალუტა. მართალია, აშშ-მ მიიღო სწორი გადაწყვეტილება საპროცენტო განაკვეთების შემცირებაზე, მაგრამ... დაგვიანებით.

ამავე აზრს იზიარებს ნობელის პრემიის ლაურეატი **ჯოზეფ სტიგლიცი.** მისი აზრით, ამერიკის შეერთებული შტატების ფედერალურ სარეზერვო ბანკს ბევრად ადრე უნდა ეზრუნა საპროცენტო განაკვეთების შემცირებაზე. ცხადია, რომ ღია ვაჭრობის შემთხვევაში, როდესაც საქონლის და მომსახურების 95 პროცენტი ერთი ბაზრიდან მეორეში თავისუფლად გადაინაცვლებს, იმ ქვეყნისათვის, რომელზეც მსოფლიო ეკონომიკის 20 პროცენტი მოდის, უარყოფითი შედეგები გარდაუვალია. **ამერიკული ეკონომიკის კრიზისი მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის მომასწავებელია.**

საყურადღებოა ნიუ-იორკის უნივერსიტეტის პროფესორის **ნურიელ რუბინის** მოსაზრება ეკონომიკურ კრიზისთან დაკავშირებით. მან ამის შესახებ ჯერ კიდევ 2007 წელს დავოსის ფორუმზე იწინასწარმეტყველა, მაგრამ მაშინ ამაზე ყურადღება არავინ გაამახვილა. ახლახან მან აღნიშნა, რომ **იპოთეკური კრიზისი ძალიან მალე გავრცელდება დიდ ბრიტანეთში, ესპანეთში, ირლანდიასა და საფრანგეთში**. ექსპერტთა აზრით, წამყვან ბირჟებზე გამოხატული ვარდნები იმაზე მიუთითებს, რომ ინვესტორები ეკონომიკურ კრიზისს ელოდებიან.

მსოფლიო ბაზარზე დიდძალი ფული მოეძალა. იგი დაუბრკოლებლად მოძრაობს და ეძებს ახალ ფულს – ანუ მოგებას. ფულს სჭირდება შემხვედრი საქონელი და მომსახურება. ამ მხრივ დიდი ბაზარია განვითარებადი, პოსტსოციალისტური და პოსტსაბჭოური ქვეყნები. **ეს ფული ახლა აქეთკენ მოემართება, მაგრამ არა იმ მიზნით, რომ გაჭირვებულ მოსახლეობას ხელი გაუწოდოს, არამედ იმისთვის, რომ მიიღოს და გაიტანოს მოგება ამ ქვეყნებიდან.**

უკანასკნელ პერიოდში წარმოიშვა ახალი კრიზისული სიტუაციები სურსათის და ენერგომატარებლების სფეროში. კერძოდ, **ენერგომატარებლებზე ფასების ზრდამ გამოიწვია მსოფლიო ბაზარზე სურსათის გაძვირება, კვების პროდუქტებზე ფასების ზრდა განაპირობა აგრეთვე განვითარებადი ქვეყნების მხრიდან მოთხოვნილებისა და მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდამ, წყალდიდობებმა და გვალვებმა კლიმატის ცვლილებების გამო, ასევე ბიოსათბობის წარმოების ტექნოლოგიების დანერგვამ**. ეკონომისტებმა შემოიღეს ახალი ტერმინი **„აგფლაცია“**, რაც აგრარულ პროდუქტებზე ფასების მკვეთრ ზრდას ნიშნავს. ექსპერტთა გაანგარიშებებით დადგენილია, რომ სურსათზე ფასების ინდექსი 2006 წელს გაიზარდა 26 პროცენტით, ხოლო 2007 წელს – 41 პროცენტით. **გაერო და მსოფლიო ბანკი ადასტურებს, რომ უკანასკნელ სამ წელიწადში სასურსათო საქონელზე ფასები თითქმის გაორმაგდა.**

დღეისათვის არსებული მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისიდან და მისი შემდგომი გაღრმავების შესახებ პროგნოზებიდან გამომდინარე, **განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს მეწარმეობრივი ბიზნეს-სექტორის განვითარების ობიექტური ანალიზი და შეფასება, ბიზნეს-გარემოს კვლევა და იმ ფაქტორებისა და პირობების გამოვლენა, რომლებიც ხელს უშლიან ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტემპების დაჩქარებას. ხშირად გაიგონებთ, რომ საქართველო არც ისე ღრმადაა ინტეგრირებული მსოფლიო ეკონომიკაში, რის გამოც თითქოსდა**

ჩვენზე მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი გავლენას ვერ მოახდენს. ეს მოსაზრება ცალმხრივი და არაარგუმენტირებულია. მართალია, საქართველო მისი საექსპორტო პოტენციალის სისუსტის გამო მაღალი დონით არაა ჩართული მსოფლიო ეკონომიკაში, მაგრამ საქართველოს ეკონომიკაში ღრმადაა ინტეგრირებული მსოფლიო ეკონომიკა, რამდენადაც ჩვენში მოხმარებული პროდუქციის 70 პროცენტამდე იმპორტზე მოდის. დასკვნაც ლოგიკური და მარტივია: **მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი უთუოდ მოახდენს სერიოზულ გავლენას საქართველოს ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.**

ასეთ ვითარებაში, ჩემის აზრით, **საქართველოს ხელისუფლებამ მაქსიმალური ძალისხმევა უნდა მიმართოს ქვეყნის ადგილობრივი რესურსებისა და წარმოების გამოყენება-განვითარებაზე, ბიზნეს-გარემოს შემდგომ გაუმჯობესებასა და ეროვნული რეალური სექტორის აღორძინებაზე**. მართალია, საქართველოს მთავრობამ ბიზნეს წამოწყებისათვის მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა გარემო და პირობები, მაგრამ ამ მიმართულებით ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი. იმ ფაქტორებს შორის, რომლებიც ჯერ კიდევ ხელს უშლიან ეროვნული ეკონომიკის განვითარებას და საფრთხეს უქმნიან გრძელვადიან პერიოდში ეკონომიკური ეფექტიანობის მიღწევას განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია:

- **ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის ანალიზი და ობიექტური შეფასება**. პოლიტიკური დივიდენდების მიღების მიზნით ეკონომიკური მდგომარეობის შელამაზება და მისი ვარდისფრად წარმოდგენა ქვეყნისათვის ზიანის მომტანია, განსაკუთრებით გრძელვადიან პერიოდში. ზუსტი და გამჭვირვალე ინფორმაცია, ანალიზის, შეფასებისა და პროგნოზირების უახლესი ტექნოლოგიების გამოყენება იძლევა ეფექტიანი და ქმედითი გადაწყვეტილებების მიღების საშუალებას. ამ მხრივ საქართველოში ჯერჯერობით საკმაოდ დიდი რეზერვია. ამაზე ისიც მიუთითებს, რომ არ ხდება არსებული ეკონომიკური მდგომარეობის კრიტიკული შეფასება, წინა პლანზეა წამოწეული ბიზნესის ხელშემშლელი ობიექტური ეგზოგენური ფაქტორები, და, საერთოდ, ყურადღება არ მახვილდება ენდოგენურ, შიდა ნეგატიურ ფაქტორებსა და პირობებზე.

საქართველოს ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასებისას, ძირითადი აქცენტი აღებულია საერთაშორისო საფინანსო-ეკონომიკური ინსტიტუტებისა და სარეიტინგო სამსახურების მიერ ჩატარებულ კვლევებზე და შესაბამის შეფასებებზე. მართალია, ისინი კვლევისას იყენებენ საკუთარ მეთოდოლოგიას და მეთოდიკას, მაგრამ მათი ინფორმაციული წყარო მაინც საქართველოს ოფიციალური სტატისტიკისა და სამთავრობო სტრუქტურების მიერ მიწოდებული ინფორმაციაა. დღეს უკვე თვით საქართველოს მთავრობა აღიარებს, რომ **სახელმწიფო სტატისტიკის მიერ საზოგადოებისთვის და სახელისუფლებო სტრუქტურებისთვის მიწოდებული ინფორმაცია სიზუსტის დაბალი ხარისხით ხასიათდება და მდგომარეობა სასწრაფოდაა გამოსასწორებელი.**

კვლევის საფუძვლად არაობიექტური და უხარისხო ინფორმაციის გამოყენება არასწორი და წინააღმდეგობრივი შეფასებების და დასკვნების საწინდარია. ამაზე მკაფიოდ მიუთითებს შემდეგი მაგალითი: **მსოფლიო ბანკის საერთაშორისო საფინანსო კორპორაციის გამოკვლევით „ბიზნესის წარმოება 2007: როგორ განვახორციელოთ რეფორმები“ საქართველოს №1 რეფორმატორად აფასებს საერთო მონაცემებით (მიმდინარე წელს პირველ ხუთეულში მოიხსენიება), ბიზნესის სიმარტივის თვალსაზრისით კი, საქართველო შარშან 37-ე ადგილზე იყო**, ორი წლის წინ 118-ე ადგილი ეკავა, წელს კი მე-18 ადგილზეა. ამავე დროს, მსოფლიო ბანკისა და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის მიერ ერთობლივად მომზადებული ბიზნეს-გარემოს და საწარმოთა საქმიანობის შესწავლის თანახმად, 2002-2005 წლებში გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებს შორის ყველაზე უფრო შესამჩნევად საქართველოში შემცირდა კორუფცია, ხოლო საერთაშორისო ანტიკორუფციული ორგანიზაციის „საერთაშორისო გამჭვირვალობის“ დასკვნით კორუფციის დონის მიხედვით საქართველოს 2007 წელს 79-ე ადგილი ეკავა. რა თქმა უნდა, ამ შეფასებებში აშკარად იკვეთება წინააღმდეგობები და შეუსაბამობები: **გაუგებარია და ყოველგვარ მტკიცებულებას მოკლებულია, რომ ქვეყანა ბიზნეს-გარემოს წარმოების კრიტერიუმით იმყოფებოდეს მე-18 ადგილზე, რეფორმების მხრივ შედიოდეს პირველ ხუთეულში, ხოლო კორუფციის დონის მიხედვით ეკავოს 79-ე ადგილი.**

სამწუხაროდ, დამახინჯებული

და ზედაპირული გაუმჭვირვალე სტატისტიკური და სოციალური ინფორმაცია ხშირად ხდება საფუძველი არა მხოლოდ საერთაშორისო ინსტიტუტების მიერ გაკეთებული არასწორი შეფასების და დასკვნებისა, არამედ ქვეყნის შიგნით, როგორც სახელმწიფო სტრუქტურების, ასევე მკვლევართა და ექსპერტთა მიერ გაკეთებული დასკვნებისა და განცხადებებისა, რაც ხშირ შემთხვევაში საზოგადოების სამართლიან უკმაყოფილებას და გაღიზიანებას იწვევს ხოლმე.

ასე რომ, არც ისე იშვიათია ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელთა გაზვიადებული შეფასება. თქმა იმისა, **რომ საქართველომ მშპ-ს ზრდის ტემპებით უკან ჩამოიტოვა არათუ პოსტსაბჭოური, არამედ განვითარებული ქვეყნებიც, უსაფუძვლოა და არაკომპეტენტურობაზე მიგვანიშნებს**. საქართველოზე ბევრად მაღალი ტემპებით იზრდება მშპ აზერბაიჯანში (25-30%) და სომხეთში (12-15%), და მეორეც, განვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით საქართველოში ეკონომიკური ზრდის ტემპი განპირობებულია მხოლოდ იმით, რომ ჩვენი სასტარტო დონე (მნიშვნელი) საგრძნობლად დაბალია, შედეგი ფორმალურ-არითმეტიკული ხასიათისაა და შინაარსობრივად ბევრს არაფერს ნიშნავს.

ამგვარი დაუსაბუთებელი შეფასებებს და განცხადებებს (ეკონომიკური პიარი) შეცდომაში შეჰყავს საზოგადოება. გასული წლის შემოდგომაზე სოციალური მღელვარების ერთ-ერთ მიზეზად შეიძლება მივიჩნიოთ ის, რომ გაპიარებული ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებლები საზოგადოებამ დაიჯერა, მაგრამ ეჭვიც გაუჩნდა: **სად მიდის ეკონომიკური წარმატებების შედეგები და რატომ არ უმჯობესდება მათი ცხოვრების დონე, რატომ არ ხდება მათი დასაქმება და ა.შ.** სამწუხაროდ, საზოგადოების ნაწილს არავინ აუხსნა, რომ ეკონომიკური ზრდის პირდაპირპროპორციულად ცხოვრების დონის ამაღლება გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში ვერ მოხდება. ამის მიზეზია ის, **რომ შემოსავლების დიდი ნაწილი საჭიროა წარიმართოს სახელმწიფო სტრუქტურების ასაშენებლად (არმია, სამართალდაცვა და სხვა) და სოციალური ინფრასტრუქტურების გასანვითარებლად (გზები, კომუნიკაციები, ენერგეტიკა, და სხვა). მეორე მხრივ, ხელისუფლებას უფრო ადრე უნდა განეცხადებინა, რომ სტატისტიკური ინფორმაციის უხარისხობის გამო გარკვეული ხარვეზები იყო ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასებებსა და დასკვნებში.**

გარდა ზემოაღნიშნულისა, ჩემის აზრით, **გარკვეულწილად შელამაზებულია ქვეყანაში შექმნილი ბიზნეს-გარემოს შეფასებები.** როგორც ცნობილია, ბიზნეს-გარემო პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და ტექნოლოგიური მახასიათებლების ერთობლიობაა. არადა, ბიზნეს-გარემოს შეფასებას საფუძვლად ედება არა აღნიშნული პარამეტრები, არამედ შიშველი ციფრები მცირე და საშუალო ბიზნესის სუბიექტების რაოდენობრივი ზრდის შესახებ. საუბარია სტატისტიკური სამსახურის მიერ დარეგისტრირებულ სამეურნეო სუბიექტებზე, თუმცა, მათი დიდი ნაწილი საერთოდ ვერ ახერხებს სამეწარმეო ბიზნეს-საქმიანობის დაწყებას. გამომდინარე აქედან, **დარეგისტრირებულ მეწარმეთა რაოდენობა არანაირად არ წარმოადგენს ქვეყანაში ბიზნესის განვითარების ობიექტურ მაჩვენებელს.** დასამალი როდია, რომ **რეგისტრირებულ საწარმოთა დიდი ნაწილი ვერ აგრძელებს საქმიანობას** ჯერ კიდევ არსებული ისეთი პრობლემის გამო, როგორებიცაა: **საგადასახადო ადმინისტრირების მანკიერებანი, არასტაბილური კანონმდებლობა, სასამართლო სისტემის სისუსტე, კორუფცია და არათანაბარი კონკურენტული გარემო**. სამეურნეო ხასიათის კანონთა ხშირი ცვლილებები, რომელიც არც თუ იშვიათად არაკომპეტენტურად და გარკვეული ჯგუფების პირადი ინტერესების ლობირების გზით ხდება, ხელს უშლის პატიოსანი ბიზნესის წარმოებას.

აქ ერთ გარემოებასაც უნდა გავესვას ხაზი. **დღემდე სტატისტიკა ვერ უზრუნველყოფდა ეკონომიკური საქმიანობის აღრიცხვას საწარმოთა სიდიდის მიხედვით, რის გამოც შეუძლებელი იყო იმის განსაზღვრა, თუ რა წილს ფლობენ მცირე და საშუალო საწარმოები საქართველოს ეკონომიკაში, რა წვლილი შეაქვთ მათ დასაქმების პრობლემის გადაწყვეტაში.** ამჟამად მდგომარეობა ნაწილობრივ გამოსწორებულია. ოფიციალური სტატისტიკა აქვეყნებს კვლევის შედეგებს ბიზნეს-სექტორის ეკონომიკური საქმიანობის შესახებ, რითაც დასტურდება, რომ **საწარმოთა მთლიან ბრუნვასა და პროდუქციის მთლიან გამოშვებაში ძალიან დაბალია (დაახლოებით 20%) საშუალო და მცირე**

საწარმოების ხვედრითი წილი, ეს აშკარად მიუთითებს იმაზე, რომ **საქართველოში მცირე და საშუალო ბიზნესი განუვითარებელია.** ევროპის ქვეყნებში მათი ხვედრითი წილი ეკონომიკაში 60-70 პროცენტია. ამასთან ერთად, დაბალია ეფექტიანობა მცირე და საშუალო ბიზნესში, რაზეც მიუთითებს ის, რომ მათში დასაქმებულია 40 პროცენტზე მეტი, ხოლო მთლიან გამოშვებაში მათი წილი 20 პროცენტს არ აღემატება.

საქართველოს ეკონომიკას თუ შევხედავთ, ბიზნეს-სექტორის საქმიანობის სახეების ჭრილში, მისი უსაფრთხოების პოზიციებიდან აშკარად არადამაკმაყოფილებელ სიტუაციას აქვს ადგილი. ამაზე მიუთითებს ის გარემოება, რომ ბიზნეს სექტორის საქმიანობის სტრუქტურაში ძალიან დაბალი დონითაა წარმოდგენილი რეალური სექტორი, რომელიც ქვეყნის ეკონომიკური დამოუკიდებლობისა და შესაბამისად, უსაფრთხოების მაღალი ხარისხის მთავარი გარანტია. უკანასკნელი მონაცემების თანახმად, დამამუშავებელ მრეწველობაზე მოდის ბიზნეს-სექტორის საქმიანობის 15 პროცენტამდე, მშენებლობაზე – 9 პროცენტამდე, ელექტროენერგიის, აირისა და წყლის წარმოება-განაწილებაზე – 7 პროცენტამდე, მაშინ როდესაც ვაჭრობაზე, ავტომობილების, საყოფაცხოვრებო ნაწარმისა და პირადი მოხმარების საგნების რემონტი შეადგენს 45 პროცენტზე მეტს.

აშკარად არადამაკმაყოფილებელია ქვეყნის ბიზნეს-სექტორის ტერიტორიული სტრუქტურა. რეგიონების მიხედვით მთლიან ბრუნვაში და მთლიან გამოშვებაში შესაბამისად თბილისს უჭირავს 60-70 პროცენტზე მეტი, ქვემო ქართლს – 7-11 პროცენტი, იმერეთს 5-6 პროცენტი, აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკას – 4-5 პროცენტი, სამეგრელო-ზემო სვანეთს – 3-5 პროცენტი, დანარჩენ რეგიონებზე მოდის უმნიშვნელო რაოდენობა.

ბიზნესის განვითარებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ქვეყნის მონეტარულ სფეროში მიმდინარე მოვლენები.

2008 წლის მარტის მონაცემებით, წლიური ინფლაციის მაჩვენებელმა 12,3 პროცენტი შეადგინა, ხოლო საშუალო წლიური ინფლაციის დონემ 9,5%. ეს მაჩვენებლები არანაირად არ ასახავენ ინფლაციის რეალურ სურათს. ინფლაციის ანალიზისას მთელი სიმძიმე გადატანილია ეგზოგენურ-საგარეო ფაქტორებზე – სურსათისა და ენერგომატარებლების ფასების ზრდაზე. რა თქმა უნდა, ეს ფაქტორები ინფლაციაზე უთუოდ ახდენენ გავლენას, მაგრამ ისმება ძალიან მარტივი კითხვა: **რატომაა ევროზონაში ინფლაცია 3,5%, იქაც ხომ იზრდება ფასები სურსათსა და ენერგომატარებლებზე?** ანუ, როგორც ჩანს, მარტო ეს ფაქტორები არ განაპირობებენ საქართველოში ინფლაციის მაღალ დონეს.

მეორე მხრივ, ძალიან დიდ ეჭვს იწვევს მტკიცება იმის შესახებ, რომ საქართველოში უფრო დაბალია ინფლაცია, ვიდრე მის პარტნიორ ქვეყნებში. მარტის მონაცემებით, რუსეთში მან შეადგინა 13,3%, უკრაინაში – 26,2%, აზერბაიჯანში – 17,1%, სომხეთში – 9,6%, თურქეთში – 9,2%, ყაზახეთში – 18,7% და ა.შ. ჩვენი აზრით, **საქართველოში ინფლაცია ამ ქვეყნებზე დაბალი არანაირად არაა, თუ უფრო მაღალი არა. აქ საქმე გვაქვს ინფლაციის მაჩვენებლის შელამაზებასთან ერთი მხრივ, ხოლო, მეორე მხრივ ეროვნული ბანკის საკურსო პოლიტიკამ ნამდვილად დადებითი როლი შეასრულა ინფლაციის მოთოკვაში.**

ამერიკული საბანკო კრიზისი ევროპისკენ ინაცვლებს. დიდ ბრიტანეთში რიგით მეორე – შოტლანდიის სამეფო ბანკმა 7 ათასი თანამშრომელი დაითხოვა. გერმანიის „დოიტშე-ბანკმა“ 2008 წლის 3 თვეში 141 მილიონი ევროს ზარალი ნახა და 2,7 მილიარდი ევრო ჩამოწერა. იპოთეკური კრიზისის გამო მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნების ბანკებმა ჩამოწერეს 290 მილიარდი დოლარი.

ევროპა, გრძნობს რა ინფლაციის ზრდის საფრთხეს, ამუშავებს ანტიკრიზისულ ღონისძიებებს. ევროკომისიამ ინფლაციის პროგნოზი ევროზონაში გაზარდა 3,2 პროცენტამდე ნავთობსა და სურსათზე ფასების ზრდის გამო. აქამდე ნავარაუდევი იყო 2,6 პროცენტიანი ინფლაცია. ევროზონაში ასევე დაპროგნოზებულია ეკონომიკური ზრდის შენელება 0,1 პროცენტით 1,5%.

ეკონომიკური ზრდის შენელებისა და ინფლაციის გამწვავების ფაქტორებად სახელდება ნავთობზე რეკორდული ფასები, ასევე სტერლინგისა და დოლარის კურსის დაცემა. ამას ემატება საკრედიტო ბაზარზე იპოთეკური კრიზისით გამოწვეული სახსრების დეფიციტი.

რუსეთის ფედერაციაში რუბლი მყარდება. დღეისათვის 1 დოლარი 23 რუბლთან არის გათანაბრებული. რუბლის გამყარება რუსეთში დაკავშირებულია „ნავთობდოლარების“ დიდ ნაკადთან. ამასთან, რუსეთის ხელისუფლება სიფრთხილით ეკიდება რუბლის გამყარე-

ბას. ეს პროცესი იწვევს ნეგატიურ ეფექტს, რადგან ქვეყნის საწარმოები ზრდიან თავიანთ დანახარჯებს მსოფლიო ბაზარზე დანახარჯებთან შედარებით და საბოლოო ჯამში კარგავენ **კონკურენციულ უპირატესობას**. როგორც ცნობილია, ეროვნული ვალუტის გამყარება და სამრეწველო სექტორში არაკონკურენტულობის შექმნა წარმოშობს ე.წ. **„ჰოლანდიურ დაავადებას“.**

საქართველომ 2008 წელს მნიშვნელოვნად შეცვალა ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები და შესაბამისი ცვლილებებია შეტანილი **„საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“** ორგანულ კანონში. კერძოდ, **ეროვნული ბანკის ძირითად ამოცანად განესაზღვრა ფასების სტაბილურობის უზრუნველყოფა, ამასთანავე, მას დაევალა ფინანსური სტაბილურობისა და გამჭვირვალობის მიღწევა და ეკონომიკური ზრდისადმი ხელის შეწყობა, მაგრამ იმ პირობით, რომ საფრთხე არ შეექმნას მისი ძირითადი ამოცანის შესრულებას ანუ ფასების სტაბილურობის უზრუნველყოფას.** რაც შეეხება ეკონომიკური ზრდისადმი ხელშეწყობას, ეროვნულმა ბანკმა ეს უნდა გააკეთოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ხელი არ შეეშლება მისი ძირითადი ამოცანის რეალიზაციას. პირდაპირ უნდა ითქვას, რომ ეკონომიკური ზრდის პრობლემა ეროვნული ბანკის ძირითადი ინტერესიდან გამოირიცხა.

ზემოხსენებულ კანონში შეტანილი ცვლილებებით, ეროვნული ბანკი გადადის სამომხმარებლო ფასების საერთო დონის, ანუ ინფლაციის მიზნობრივი ორიენტირის ე.წ. თარგეთირების პრინციპზე, რომლის ზედა ზღვარი არ უნდა აღემატებოდეს 12 პროცენტს. ეს კი მოითხოვს ეროვნული ბანკის სრულ თავისუფლება-დამოუკიდებლობას, მისი საქმიანობის გამჭვირვალობას და მისადმი საზოგადოებრივი ნდობის მაღალ ხარისხს.

უმთავრესი ამ რეჟიმის რეალიზაციისას ის არის, **რომ მონეტარულ პოლიტიკაზე არ უნდა დომინირებდეს ფისკალური პოლიტიკა, რაც მარტივად რომ ვთქვათ, ნიშნავს მთავრობის დაკრედიტებაზე უარის თქმას, უდეფიციტო ბიუჯეტის შედგენას.**

მეორე მნიშვნელოვანი გარემოება იმაშია, რომ საჭიროა გამოირიცხოს სწრაფვა ხელისუფლებისა მოკლევადიანი პოლიტიკური დივიდენდის მოსაპოვებლად. საქმე იმაშია, რომ მონეტარული ექსპანსიის მეშვეობით მოკლევადიან პერიოდში შესაძლოა ეკონომიკური ზრდის დაჩქარება, უმუშევრობის შემცირება, ბიუჯეტის შემოსავლების ზრდა და ა.შ. ეს 4-5 წლიანი პერიოდია, ანუ ის დრო, რომელიც შემოსაზღვრული აქვს მოქმედ ხელისუფლებას. მაგრამ ამ პერიოდში მიღებული გადაწყვეტილებების უარყოფითი შედეგი თავს იჩენს უფრო გვიან, ანუ ახალი ხელისუფლების პირობებში. აქ საუბარია დროით ლაგაზე, ანუ იმაზე, რომ პოლიტიკური მოკლევადიანი დივიდენდების მიღება მოქმედი ხელისუფლების მხრიდან ურთულეს პრობლემებს უქმნის ახალ ხელისუფლებას. ამიტომაც ეროვნულმა ბანკმა არანაირად არ უნდა დაუშვას ფისკალური პოლიტიკის დომინირება მონეტარულ პოლიტიკაზე. ეს მიღწევადია მხოლოდ ეროვნული ბანკის ავტონომიურობის მაღალი ხარისხის პირობებში.

РЕЗЮМЭ

ЭНДОГЕННЫЕ И ЭКЗОГЕННЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА

Месхия Яков
Доктор экономических наук, профессор

В условиях обострения экономического кризиса, роста цен на такие стратегические товары, как нефть, зерно и др., правительство Грузии должно направить максимальное усилие на развитие бизнеса с использованием местных материальных, человеческих и финансовых ресурсов. Переход к нормальному типу рыночной экономики может быть реализован с минимальными политическими, социальными и экономическими издержками и потрясениями только на основе обеспечения баланса интересов государства и частного капитала.

Основными факторами, сдерживающими развитие экономики Грузии, являются: необъективный анализ и оценка состояния экономики с целью получения политических дивидендов; низкий уровень реального сектора в структуре предпринимательства; неравномерное размещение бизнеса на региональном уровне страны; высокие темпы инфляции и нестабильность обменного курса национальной валюты; несовершенство правовых основ хозяйствования и т. д.

Высокий уровень безработицы и бедности в Грузии трубуют от правительства глубинного, критического анализа факторов и условий, сдерживающих экономические и социальные реформы, и, с учетом выявленных негативных причин, ставит перед ним задачу трансформации стратегии развития страны. Как показывает анализ, существенного улучшения требует бюджетно-налоговая, денежно-кредитная и инвестиционная политика, а также необходимо восстановить антимонопольную службу и отказаться от раздражительной экономической «пиар» компании с целью получения политических дивидендов. Правительство страны должно разработать комплексную программу экономического и социального развития не только на среднесрочную, как это делается в настоящее время, но и на долгосрочную перспективу, с целью избавления будущего правительства от проблем, которые могут возникнуть в следствии неэффективных решений существующей власти.